

COUP DE FOUDRE

cultuur

'Sky Mirror (for Hendrik)', Anish Kapoor, 2017, Museum De Pont, Tilburg.

Een mooi kunstwerk aankopen gaat bij sommige museumdirecteuren gepaard met hevige verliefdheid. Het gaat om meer dan persoonlijke smaak: 'Je moet avontuurlijk durven zijn zonder los te gaan van je fundament.'

Door Irene Start

Sky Mirror, van de Britse kunstenaar Anish Kapoor, op het voorterein van Museum De Pont, is momenteel het meest gefotografeerde object in Tilburg. De plaatselijke cultuurwethouder noemde het al een landmark. De spiegelende sculptuur ziet er dan ook elke dag anders uit, afhankelijk van de voorbijtrekkende wolkenpartijen.

Het een half miljoen euro kostende werk is geschonken door de gemeente Tilburg, de provincie Noord-Brabant, Tilburgse ondernemers en de kunstenaar. Een cadeautje ter ere van het 25-jarig bestaan van De Pont, dat tegelijk mag worden gelezen als blijk van waardering voor het (aankoop)beleid van directeur Hendrik Driessen (65). Hij ontdekte in een vroeg stadium kunstenaars als Kapoor, Tacita Dean en Luc Tuymans en haalde ze naar Tilburg.

'Ik werk vaak intuïtief', zegt Driessen. 'Kunst aankopen is als verliefd worden: je hebt coups de foudre waarbij de liefde je in één klap overkomt. En je hebt de liefde die zich langzaam ontwik-

'Soms ga je iemand die je al langer kent ineens interessant vinden'

FOTO: PETER COX

kelt, waarbij je iemand die je al langer kent ineens interessant gaat vinden.'

Een voorbeeld van zo'n coup de foudre is het werk van Marlene Dumas, wier angstaanjagende baby's Driessen al vroeg aankocht. 'Daarin zitten al haar latere thema's samengeballt.' Een voorbeeld van een sluimerende liefde is die voor de Schotse kunstenaar Cathy Wilkes. 'Ik haalde haar werk eruit op beurzen. Ik reageerde er emotioneel op en begreep niet waarom. Wilkes verandert een werk steeds, ze kan er geen afscheid van nemen. Dat vind ik even irritant als ontroerend. Als ik die ervaring dan toch een plaats kan geven en weet te verbinden met het lopende verhaal van onze collectie wordt zo'n aankoop op een gegeven moment onvermijdelijk.'

Voor het woord 'smaak' is Driessen allergisch: 'Dat veronderstelt superioriteit. Ik heb het liever over overtuiging. Bij aankopen bekijk ik altijd hoe die zich verhouden tot wat we in het museum hebben. En er is ook de kwestie geld: er komt een punt waarop je moet afvragen of een werk het bedrag nog waard is.'

Jaarlijks heeft Driessen ongeveer

Hendrik Driessen (65), directeur van Museum De Pont, in Tilburg

Emilie Gordenker (52), directeur van het Mauritshuis

Sjarel Ex (60), directeur van Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam

een half miljoen euro te besteden, een beperkt budget gezien de huidige kunstmarkt. 'Een aantal kunstenaars kunnen wij niet blijven volgen, omdat ze te duur zijn geworden. Maar reputaties zijn vaak een gevolg van marketing. Daardoor moet je je als museum niet laten misleiden.'

Zakelijkheid en charme

Onder Nederlandse musea is het goed gebruik kunstenaars zo jong en vroeg mogelijk aan te kopen. Vaak signaleerden Nederlandse musea zo latere beroemdheden voordat ze onbetaalbaar werden. Volgens Sjarel Ex (60), directeur van Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam, was het in de jaren negentig zelfs zo dat als er een expositie was in bijvoorbeeld New York waar Nederlanders de opening bezochten, de desbetreffende galeriehouders zeker wisten dat het een succesvolle expositie zou worden.

Wat aankopen betreft is intuïtie volgens Ex niet langer voldoende. 'Je moet het hebben van een combinatie van kennis en een bliksem-inslag.' Als hij iets wil aankopen, ziet hij het begeerde werk soms al letterlijk aan een wand in zijn museum hangen. 'Er moet dus altijd iets anders weg, naar een andere zaal of naar het depot. Dat is best een beslissing.'

Boijmans heeft standaard een aankoopbudget van 50.000 euro per jaar. Daarbovenop komen middelen uit aan Boijmans verbonden fondsen op naam en uit geefkringen van het museum en er zijn bijdragen van het Mondriaan Fonds en de BankGiro Loterij. Opgeteld heeft Ex circa 850.000 euro per jaar te besteden. Alsnog vormen de financiën soms een struikelblok, zeker als Boijmans iets zeldzaams

Museum De Pont: Marlene Dumas' beroemde serie baby's: 'First People', uit 1991.

'Kruisiging van Christus', Jan van Eyck, ca. 1440-1450.

'Le Miroir Vivant-3', René Magritte, 1928.

Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam, sinds 1849.

wil aanschaffen. Als Ex voor de 'collectie Nederland' aankoopt, kan het in de papieren lopen.

In de documentaire *Conducting Boijmans* (2015) is te zien hoe de museumdirecteur te werk gaat bij de aankoop van een tekening uit het atelier van de Vlaamse kunstenaar Jan van Eyck. Hij laveert tussen zakelijkheid en charme om de tekening voor een redelijke prijs binnen te halen. 'Ik kan met mijn enthousiasme voor een werk vaak anderen over de streep trekken', zegt Ex.

Als het om dure stukken gaat 'komt het kanonnengebulder' en vraagt Boijmans – net als andere Nederlandse musea – aanvullende aankoopfinanciering aan van bijvoorbeeld het Nationaal Fonds Kunstbezit van de Vereniging Rembrandt of bij de gemeente Rotterdam.

Soms kan het snel gaan. Zoals in 2013, toen Ex een werk van Magritte zag op Tefaf dat hij echt wilde hebben. 'In een halfuur was het bestuur van de Vereniging Rembrandt in de stand van de handelaar in kwestie. Ik kreeg de garantie dat ze een derde van de aankoopssom in overweging wilden nemen. Als je op zo'n moment onvoldoende krijgt gefinancierd, moet je je opmaken voor een tocht door de woestijn.'

Succes met aanvullende financiering door de fondsen is nooit gegarandeerd, zegt Ex, zeker niet als het om hedendaagse kunst aankopen gaat. 'Er is maar een klein groepje kenners. Wat zij weten is vaak niet doorgedrongen tot de besturen van de fondsen, die met consensus werken.' Het is dus opletten, diplomatie bedrijven en veel geduld tonen. 'Nadeel van deze werkwijze is dat je nooit kunt zeggen: pats, dit is het.'

Spontaniteit uitgebannen

Is aankopen van hedendaagse kunst al een spannende gebeurtenis vol risico's van verkeerd inschatten en te veel betalen voor een reputatie, het aankopen van oude kunst is helemaal een lastige tak van sport. Voor Emilie Gordenker (52), directeur van het Mauritshuis, is spontaniteit niet aan de orde. 'Bij ons wordt over elke aanwinst langdurig gewikt en gewogen, er is weinig impulsiefs aan. We richten ons op schilderkunst uit de periode 1400 tot en met 1700 en die komt maar weinig op de markt. De interessante werken hangen in andere musea, waardoor ze niet meer op de markt komen, of bevinden zich in privécollecties.'

Dat Gordenker niet met een boedellijstje naar Tefaf afreist,

'De interessante werken hangen al in andere musea'

Het Mauritshuis in Den Haag, sinds 1822 een kunstmuseum.

Reizende kunstwerken

Wat De Pont aankoopt, wordt deel van de collectie, maar de bruiklenen gaan na afloop van de tentoonstelling weer terug naar de kunstenaar of de eigenaren. Deze 'logés' vormen een belangrijk onderdeel van het verhaal van De Pont. In de jubileumexpositie **WeerZien**, nog tot en met 18 februari, keert een aantal van deze werken, die al behoren tot andere museale collecties, voor even terug.

depont.nl

Tot en met 25 maart 2018 gaan tien aanwinsten uit de periode 1999-2016 van het Kröller-Müller Museum, het Van Gogh Museum, het Rijksmuseum en het Mauritshuis op tournee. Onder de titel **Tien topstukken on tour** is werk van onder anderen Rembrandt, Jan Steen, Claude Monet en Karel Appel te zien. De werken

Roelant Savery, 'Vaas met bloemen in een stenen nis', 1615.

en periodes lopen uiteen, wat ze delen is dat ze werden aangekocht met hulp van de BankGiro Loterij, vaak met steun van andere fondsen en particulieren. De tentoonstelling biedt volgens de organisatoren een mooie dwarsdoorsnede van wat er aan kunst kan worden gekocht voor Nederland. 3-25 feb 2018, Kröller-Müller Museum, Ede. krollermuller.nl

'Adolph en Catharina Croeser aan de Oude Delft', Jan Steen, 1655.

'Stilleven met kazen, amandelen en krakelingen', Clara Peeters, 1615.

betekent niet dat het Mauritshuis nooit iets aankoopt. Gemiddeld koopt het museum jaarlijks toch een à twee nieuwe stukken aan. 'Als museum móét je aankopen vind ik, anders wordt je collectie statisch. Van aanwinsten kun je tentoonstellingen maken. We lenen daarnaast graag werken uit aan andere musea en daarvoor heb je wisselstukken nodig.'

Zeer strakke procedure

De collectie van het Mauritshuis is eigendom van het ministerie van OCW, een klein deel is van de Vrienden van het Mauritshuis. Van het ministerie krijgt het museum verder geen geld. Wel van het Mondriaan Fonds. En van de BankGiro Loterij ontvangt het Mauritshuis samen met het Rijksmuseum, het Van Gogh Museum en het Kröller-Müller Museum elk jaar 7,5 miljoen euro voor kunstaankopen. 'Het is een vijfjarige afspraak, dus wij kunnen er niet van uitgaan dat het geld er voor altijd zal zijn. Voordeel is dat je de gelden van jaar tot jaar mag opsparen. Met dat geld kunnen we verdere financiering zoeken om de collectie te finetunen.'

Gordenker gaat bij dat scherpstellen niet over één nacht ijs: 'Nee, we hebben zeer strakke procedures: de aankoop moet in het belang van de

hele "collectie Nederland" en het museum zijn, in goede conditie en door twee zelfstandige taxateurs zijn gecheckt. En dan moet het nog financieel kunnen.' Speelt persoonlijke smaak dan helemaal geen rol? 'Ja, natuurlijk wel. Ik wilde bijvoorbeeld graag een mooi stilleven met kazen, amandelen en krakelingen van de Vlaamse kunstenaar Clara Peeters, uit 1615. De eigenaar had het eigenlijk bestemd voor de National Gallery in Washington, maar omdat zijn weduwe zich mijn belangstelling herinnerde, nam ze contact op toen dat niet doorging.'

Spijt van aankopen die ze deden? Dat heeft geen van deze drie directeurs. 'Nee, eerder spijt van de aankopen die we níét gedaan hebben maar die met de kennis van nu prachtig in de collectie hadden gepast', zegt Driessen. Wat vooral belangrijk is, is ervoor zorgen dat een aanwinst je museum verrijkt, zeggen de anderen. Gordenker: 'Juist doordat we onze basiscollectie versterken, horen wij het vaak als een van de eersten als er iets interessants op de markt komt.' Ex: 'Je moet avontuurlijk durven zijn, zonder los te gaan van je fundamente.' 'En je vooral niet laten leiden door modes', zegt Driessen. 'Als je anderen volgt, ben je niet goed bezig.' □

Recordprijs

Dat de prijzen in de kunstmarkt zich bizar ontwikkelen, bleek 15 november bij Christie's in New York toen 'Salvator Mundi' van Leonardo da Vinci voor 450 miljoen dollar werd afgehamerd.

'Ik heb eerder spijt van de aankopen die we níét gedaan hebben'